

ТЕАТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

Ч. 2.

ЧАР-ЗІЛЛЯ

сценічна картина
у двох відслонах

~~ЛТ 50~~

ЧАР-ЗІЛЛЯ

1488

Львівська державна
наукова бібліотека

969

06
10
31155.
ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 2

ЧАР-ЗІЛЛЯ

1488
СЦЕНІЧНА КАРТИНА У ДВОХ ВІДСЛОНАХ

за поемою „Євшан-зілля”

МИКОЛИ ВОРОНОГО

14
888-1938.
КРАКІВ

1941

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

15/2-4u/5-660

Verlag: „Ukrainischer Verlag“, Krakau, Reichsstrasse 54.
Накладом Українського Видавництва, Краків, Райхштрассе 54.
Druck: Buchdruckerei „Pospieschna“, Krakau, Reichsstr. 54.
З друкарні „Поспішної“, Краків, Райхштрассе 54. Тел. 147-86.

О С О Б И :

РЕЦИТАТОР — юнак;

КНЯЗЬ — у силі віку;

КНЯЗЕНКО — юнак;

ГУДЕЦЬ — старик;

КОРМИЛЕЦЬ КНЯЗЕНКА — в силі віку;

УКРАЇНСЬКІ ДІВЧАТА — марива.

Перша відслона.

Дія починається при спущеній завісі. Перед сцену виходить юнак-рецитатор. Він — простоволосий, у народньому одягу. Постава його — свободна, але поважна.

РЕЦИТАТОР *виголошує:*

В давніх літописах наших
Є одно оповідання,

Що зворушує у серці
Найсвятіші почування.

Не блистить воно красою
Слів гучних і мальовничих,
Не вихвалює героїв
Та їх вчинків войовничих.

Ні, про інше щось говорить
Те старе оповідання.
Між рядками слів таїться
В нім якесь пророкування.

І воно живить надію,
Певну віру в ідеали
Тим, котрі вже край свій рідний
Запурали, занедбали...

(По короткій зупинці — виголошує далі):

... Жив у хана, у неволі
Княжий син, малий хлопчина
Князя — київського пана
Найулюблена дитина.

Половецький хан із степу
Взяв його підчас походу

З ясиром в полон, і потім
При собі лишив за вроду.

Оточив його почотом
І роскошами догідно —
І жилось тому хлопяті
І безпечно і вигідно.

Час минав, і став помалу
Рідний край він забувати,
Степ чужий, чужі звичаї
Як за рідні уважати.

(По короткій зупинці — виголошує далі):

Та не так жилось князеві
Без коханої дитини —
Важко віку доживати
Під вагою самотини.

*Підчас виголошування останніх рядків — завіса легко
розсувається.*

Сцена уявляє сад у жовтому вечірньому світлі (рис. 1.). На задньому плані — блакитне небо („Н”). Ліворуч — частина княжого терему („Т”); є це темна завісниця („ЗН”), у ній вікно („В”), внизу — ступе-

ниця („СТ”). Праворуч — дерево („Д”, що висувається з-поза правої завіси („З”).

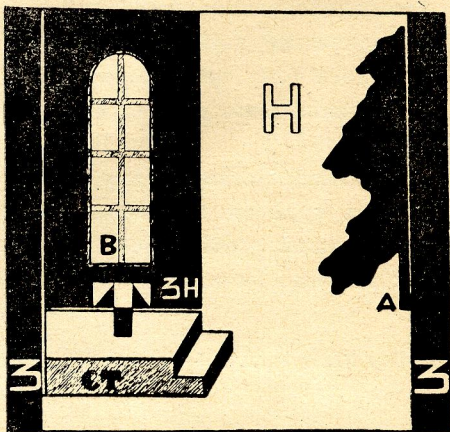

Рис. 1.

Коли рецитатор виголошує слова „важко віку дожити...” — з лівого боку сцени, з-поза завіси виходить князь. Він у силі віку; має довге волосся, зачесане „на розділ” або „догори”, та опущені вниз вуси. На ньому коротка біла сорочка, поверх неї — срібний панцир. При лівому боці — короткий меч. На плечах — легкий багровий або зелений плащ, без рукавів, зіпнятий на правому рамені. На ногах — виступці, а їх перевязки обіймають ноги аж до колін. З хвилиною, коли князь появляється на сцені, рецитатор ви-

голошує далі слова поеми, а князь проходиться здовж сцени, в її глибині. Він — сумує, похилив голову, деколи потирає рукою втомлені очі та чоло, то знову спирає голову на руки. Він — пригноблений.

РЕЦИТАТОР:

Зажурився, засмутився...
Вдень не їсть, а серед ночі
Плаче бідний та зідхає,
Сну не знають його очі.

Ні від кого він не має
Ні утіхи, ні поради,
Світ увесь йому здається
Без краси і без принади.

Сказавши ці слова, рецитатор сходить із сцени. Князь стає край терему і кличе в лівий кут сцени — ніби до дружинників, що поза сценою.

КНЯЗЬ (говорить наказом):

Гей, покличте ви до мене
Гудця мого на розмову!

(Входить княжий співак-гудець. Він має довгу сиву бороду, довге сиве волосся й вуса, довгий темний плащ підперезаний темною крайкою).

ГУДЕЦЬ *(схиляючись перед князем, говорить покірно):*

Мій поклін, сумний мій князю!
Я корюсь твоєму слову.

(Гудець випрямовується і стоїть перед князем із великою пошаною).

КНЯЗЬ *(говорить приязно):*

Слухай, правда, ти шугаєш
Ясним соколом у хмарах, —
Сірим вовком в полі скачеш,
Розумієшся на чарах.

Божий дар ти маєш з неба
Людам долю віщувати,
Словом, піснею своєю
Всіх до себе привертати.
Ти піди у степ далекий,
Наших ворогів країну —
Відшукай там мого сина,
Мою любую дитину.

Розкажи, як побиваюсь
Я за ним і дні і ночі,
Як давно вже виглядають
Його звідтіль мої очі.

Заспівай йому ту пісню,
Українську, нашу рідну,
Про наш край, про нашу вдачу, —
Молодецьку і свободну.

А як все це не допоможе, —

*(князь схиляється до землі, зриває жмут зілля і дає
його гудцеві):*

Дай йому оце чар-зілля!
Щоб понюхав — і згадав він
Краю рідного привілля!..

*(Гудець, узявши зілля, ховає його за пазуху, кланя-
ється до самої землі князеві й відходить. Князь ди-
виться вслід за гудцем. На сцені темнішає).*

Завіса поволі закриває сцену.

Друга відслона.

Сцена другої відслони поділена на дві частини (рис. 2.), а саме: 1. частина княжої палати (зазначена на рисунку „Т” й частина княжого саду („У”, „Д”); 2.

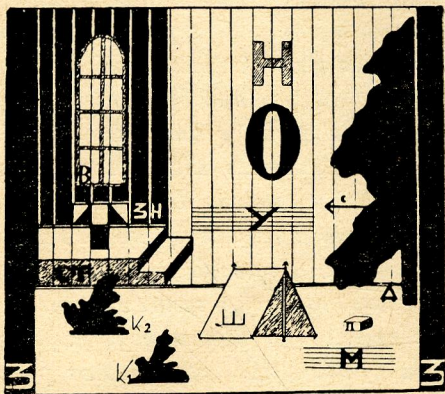

Рис. 2.

шматок половецького степу з кущами („К₁” і „К₂”), шатром („Ш”), пеньком („П”), місцем („М”). Обидві ці частини відділені від себе стіною з орґантини („О”). Ця стіна з орґантини дуже важна, бо коли

поза неї не кинути жадного світла, то глядач із салі нічого не бачить, що є поза цією органтиною; і навпаки, коли погасити світла перед органтиною, а поза органтиву пустити світло з боку, тоді глядач не бачить всього того, що є перед органтиною, а поза органтиною бачить наче якісь таємні марива.

Друга відслона починається так: на пеньку („П”) сидить кормилець — виховник князенка; перед шатром („Ш”) сидить князенко. Обидва вони в половецьких одягах, а саме: в шараварах, у довгих плащах з блискучої барвистої матерії, підперезані широкими крайками, а поза ними широкі криві ножі. Кормилець має на голові високу гострокінчасту шапку, а князенко — простоволосий. На ногах у них виступці з носиками задерними вгору. Князенко має на чолі вузький золотий обруч, що обіймає голову. Це знак, що він княжого роду. — Дія другої відслони проходить так, що коли одна частина сцени освітлена, то в той час друга частина неосвітлена, закрита в темряві. Тимто треба вживати бічних світел, що при допомозі рефлекторів падають з-поза куліс. І так, коли завіса розсувається, збоку падає світло тільки на передню частину сцени, де є кормилець і князенко.

КОРМИЛЕЦЬ (до князенка):

Пора вже спати, хлопче мій!

Забаву там уже кінчать, —

І на спочинок піде хан
І половецька славна рать...

КНЯЗЕНКО:

Гаразд! Та ти ще розкажи,
Як на князів колись ходив, —
Чи бачив їх престольний град —
Це, кажуть, місто диво-див...

КОРМИЛЕЦЬ (*притакує головою, сідає на пеньок*
(„П”), повернений до князенка):

Та що й казать! Це справді диво
Той Київ, славний город їх !
Який наш хан могутній, славний —
А взяти Києва не міг...

КНЯЗЕНКО (*зацікавлено*):

Чому? Чи війська було мало,
Чи княжі вої засильні?

КОРМИЛЕЦЬ (*заперечує головою*):

Не мало було половчинів —
І славно билися три дні...

І не один ліг головою, —
Та України вояки

Мов мур стояли над рікою,
У всіх червонії щити, —

І хоч чимало їх упало
Від половецьких стріл метких,
Та полягло ще більше наших
Від їх мечів важких, страшних...

КНЯЗЕНКО *(завзято)*:

Пожди кормильче! Підросту я,
В той край половців поведу,
Здобуду Київ, Україну,
Там нашу закріплю владу!..

(Сказавши це, князенко задумався, а кормилець непомітно відійшов... Тим часом із степу, з-поза кушів („К¹” і „К²”) підкрадається до шатра гудець і стає непомітно край шатра).

ГУДЕЦЬ *(притишеним голосом)*:

Здоров, князя могого сину!

(Князенко, зриваючися з місця, хапає рукою за ніж. Гудець продовжає):

Три дні йшов я, йшов три ночі,
Аж у степ той половецький
Я добився опівночі.

КНЯЗЕНКО *(рішучим голосом):*

Хто ти, що прийшов мов злодій,
До шатер мого пана?

ГУДЕЦЬ *(підходить ближче, стає на ввесь ріст і говорить з пошаною):*

Я співак із України,
Гудець твого батька-пана.

Батько твій тебе прохає,
(витягаючи руки до князенка):
Щоб вернувся ти, хлопчино,
В рідний край, на Україну,
Де народ твій є, родина...

КНЯЗЕНКО *(гнівно):*

Чого хочеш ти від мене?
(рішучо):

Княжого не знаю сина!
(непевно):

Може й був колись ним, — нині
(знову рішучо):

Маю тут свою родину!

ГУДЕЦЬ *(сумно схитнув головою):*

Ти — не знаєш, ким вродився?!..
Сумно... Та ти може згодом

Пригадаєш собі, хто ти,
Та якого ти народу?

(Гудок сідає на пеньок витягає ліру й виголошує):

В нашій славній Україні
Наче вітер у негоду —
Пісні дзвонять! Степ колишуть
Пісні вольного народу!

Там дівчата українські,
Та препишної уродз, —
Юнаки там молодецькі
Там — лицарські походи!..
Над Дніпром у вечір теплий
Пісні рідні там лунають —
Це матері українські
До сну дітям так співають:

Щоб у рідній землі вільній
Росли діти добрі, чисті,
Край свій рідний, щоб кохали,
Мали вдачу кременисту.

Щоб сміливі та відважні
Рідну правду боронили,
Не тинялись на чужині
Як раби німі, похилі.

Щоб за рідний край коханий
Життя дали, юність, вроду,
Щоб з обличчям ясным, смілим
Боронили честь народу!

Так по славній Україні
Пісня матерей лунає —
Полоняє кожне серце,
З рідним краєм розмовляє...

(Гудець виголошує так, що кожну строфу закінчує тихим поголосом на лірі. Цією піснею хоче він привернути князенкове серце до рідного народу. Та дарма. Бачить це й розуміє гудець. Тимто виймає з-за пазухи чар-зілля й підсуває князенкові під ніс. Юнак нюхає, притискає зілля до грудей і звертається у той бік сцени, де видко княжий терем. В цій хвилині падає ясне світло з-поза дерева („С”) й освітлює задню частину сцени; передня частина сцени в темряві.

КНЯЗЕНКО *(із захопленням):*

Рідний край! Широкий, вільний!

(З-поза терему вибігає кілька дівчат у довгих білих сорочках, підпоясаних крайками, на головах — зелені вінки. Вони переходять тихенько танковим кроком по місці „У” та зникають — наче марива...).

КНЯЗЕНКО

Пишнобарвний і квітчастий!

(З терему виходить князь, сумний та похилий, зупиняється на хвилину край вікна).

КНЯЗЕНКО *(здивований)*:

Хто це став перед очима?

(Кажучи ці слова, витягає руки в напрямі терему).

КНЯЗЕНКО *(з риданням)*:

Ах, це батенько нещасний!..

(Князь відходить направо, де перед тим відійшли дівчата, й щезає):

КНЯЗЕНКО *(розкладаючи широко руки, з великим захопленням)*:

Воля! воленька кохана!

Рідний край мій! Рідні люди!

(Підступає швидко до гудця, бере його за руки й тягне до кушів („К₁”, „К₂”), розглядається на всі боки. На їх постаті падає жмут світла).

КНЯЗЕНКО (до гудця):

Ходім швидше! Утікаймо!

(Зупиняється на хвилину й хапається за серце, три-
можно):

Так товчеться серце в грудях!..

(До гудця, що всміхається, гарячо):

Краще в ріднім краю милім
Полягти кістьми, сконати, —
Ніж в землі чужій, ворожій
В славі й шані пробувати!

(При тих словах князенко підносить угору руки й на-
че затискає п'ястуки, погрожуючи. Обидва з гудцем,
похилені, втікають наліво. Завіса поволі закриває
сцену. — З боку, перед сценою, знову появляється
рецитатор і докінчує поему).

РЕЦИТАТОР (спокійно):

У далеку дорогу,
В нічку темну та погожу
Подались вони обоє,
Обминаючи сторожу.

Байраками та ярами
Неутомні проходили
В Україну, край веселий —
Утікали поспішали..

Бо вже краще в ріднім краю
Полягти кістьми, сконати —
Ніж в землі чужій, ворожій,
В славі й шані пробувати!

(по хвилині):

Україно, мати люба!
Чи то й нині не буває,
Що якась душа невірна,
Тебе рідну забуває?

Що для лаківства, вигоди,
Що для почести і шани —
До чужого серцем лине,
І ганьбить свій край коханий?

Дай же їм тогó чар-зілля,
Щоб прозріли, не пропали, —
Щоб до Матері вернулись,
Щоб дітьми їй знову стали!

Щоб пізнали: краще чесно
За край рідний і сконати,
Ніж відступником проклятим
У роскошах проживати!

КІНЕЦЬ

25 стр.
0,69 коп (1986)

РЛ 969^у

ТЕАТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

Ч. 2.

ЧАР-ЗІЛЛЯ

сценічна картина
у двох відслонах

УВ
КРАКІВ